

Slepe so dolga leta učili, da kultura ni zanje

Bralne predstave v MGL Spontano srečevanje mladih s slepimi in slabovidnimi ob intimnem doživljanju teksta

Na mali sceni Mestnega gledališča ljubljanskega so za dve vrstama miz, postavljenih v obliki črke V, sedeli igralci. Na sporedu je bila *Antigona*, prva iz cikla bralnih predstav Velike igre sveta za slepe, slabovidne in mlade. Boris Ostan v vlogi kralja Kreona in Boris Kerc v vlogi njegovega sina Hajmona sta se zapletla v besedni dvo boj. Povišala sta glasove. V dvo-rani se je zaslíšal pasji lajež. V igro se je aktivno vključil Baron.

PETRA GRUJIČ

Fotografije **IGOR ŽAPLATIL**

Občinstvo je prasnilo v prisrčen smeh. Usta so se razlezla tudi igralcem. Prej napeto vzdušje se je sprostito. Le Sabina, ki je slepa od rojstva in je prišla s psom vodnikom, se je počutila nelagodno. »Upam, da igralci kučka niso dojeli kot izraz nespoštljivega vedenja,« je bila zaskrbljena po predstavi. »Kakšna nespoštljivost vendar! Lajanje sploh ni bilo moteče. Predstavi je dalo dodaten šarm. Za njim bo ostala ena zelo topla anekdota,« se je pozneje kar nekoliko razburil Boris Ostan. Igralci so medtem v šali že tekmovali, kateri med njimi bo naslednjič vpil bolj, da bodo psi lajali glasneje.

Čeprav ni nujno, da bodo. Baron, ki je s Sabino šele leto in pol, je bil prvič na javni prireditvi. »Še nikoli ni bil v gledališču, zato nima izkušenj z velikim avditorijem. Nemogoče je bilo predvideti, kako bo reagiral,« je pojasnila Sabina. »Pes vodnik se sicer ne sme pustiti zapeljati zunanjim okoliščinam, vendar so te tako raznolike, da na vse ne more biti prilagojen. Ko so pred leti na svetovni konferenci v Londonu prihod nekega vojvode napovedali s štirimi fanfarami, so lastnike psov, na primer, opozorili, naj jih na to nekako pripravijo, ker bo zvok zanje nov,« je njeno razlago dopolnil Tomaž Wraber, predsednik Zveze domažev slepih in slabovidnih Slovenije.

S psom vodnikom prepovedano v Dramo?

Naslednjič bo Baron na vpitje igralcev navajen, tako kakor je Sabina danes na neprecenljivo sa-

mostojnost, ki ji jo je prinesel. Zdaj lahko gre sama od doma in sama v gledališče. A ne tudi v Dramo. Tja z Baronom ne sme. Oziroma z njim tam ni zaželen. »Formalno imajo psi vodniki vstop kamorkoli, ker tako določa zakon, naša odločitev pa je, ali bomo to pravico dosledno uveljavljali ali ne,« je razložil Tomaž Wraber. Ali bodo, na primer, upoštevali, da je lahko kakšen obiskovalec alergičen na pasjo dlako oziroma se kdo psoboji. Ali pri obisku kakšnega muzeja, da so lahko bakterije s psa nevarne za eksponate. Soglasja o tem, ali zakon spoštovati dosledno ali ne, ni, v vsakem primeru pa so pri nas psi vodniki, pravi Tomaž Wraber, »sprejeti slabo, kakor smo tudi slepi. Slovenci nismo široka družba. Smo netolerantni in polni predsodkov.«

Med občinstvom jih ni bilo čutiti, je pa Sabina, ena od štiriindvajsetih lastnikov psov vodnikov pri nas, bralno predstavo doživela povsem drugače kakor klasično. »Pri običajni si moraš veliko predstavljati. Slišiš korake, premikanje stolov, šelestenje oblek in moraš sklepati, kaj se na odru dogaja. Pri bralni predstavi vseh teh zvokov ni, zato se lahko osredotočiš le na tekst.« Pred začetkom igre je režiserka Ira Ratej vsakega igralca najavila in ga predstavila. Ko je stopil na oder, je občinstvo pozdravilo. »Zame je bilo to zelo pomembno, bila je nadgradnja predstave,« je Simona opozorila na to, kar videčim gledalcem ni pomenilo veliko – da je ime igralca lahko povezala z glasom, ki ga je poslušala v predstavi.

Mladi tega niti zaznali niso, čeprav so bili v večini, saj je bila predstava namenjena tudi njim. »Ljudje nimajo več besednega zaklada in ne znajo tvoriti stavkov. S poslušanjem predstav bi radi v njih spodbudili željo po tem, da bi kdaj kaj prebrali tudi na glas in s tem posledično prebudili svojo dušo in duševnost,« je razmišljala režiserka Ira Ratej, ko je razlagala, da je namen bralnih ali koncertnih predstav gojenje umetniško oblikovane besede in srečanje s tekstom na intimen način, ki se gledalcev bolj dotakne. Antigona se jih je. »Bila sem presenečena, kako intenzivno so poslušali. Bilo je posvečeno. Ta-

kšen občutek je nekaj svetega.«

Mladi si predstavljajo Antigono

Dijak Andraž Stevanovski uprizoritve ni le spremljal, ampak si je v temi delal tudi zapiske. »Ne da so vpražim, da ljubim sem na svetu,« je v beležko zapisal besede glavne junakinje, zaradi pokopa brata obsojene na smrt. »Nori stavek, prilepil si ga bom na steno.« Ker Sofoklesove Antigone ni prebral, je imel manjše težave s sledenjem likom, a se mu je predstava zdela »fajn za domišljijo«, ker si je Antigono lahko predstavljal po svoje. Lastna vizualizacija dogajanja je navdušila tudi njegovo vrstnico Uršo Praprotnik: »Pri običajni predstavi gledaš to, kar si predstavlja režiser. Sugerirajo ti, kako naj jo vidiš. Tukaj si vizualno podobo ustvariš sam. Več kot pol predstave sem imela zaprte oči in si dogajanje predstavljala po svoje.«

Simona si ga je morala, ker ne vidi, a si ga je zlahka, ker je igralce dobro razumela. »Pozna se, da so močni, šolani glasovi. Na Zvezi slepih in slabovidnih sicer imamo knjižnico, vendar je drugače, če knjigo bere en bralec, ker ne more igrati vlog.« Za igralce predstava ni bila noben profesionalni izziv in ni terjala poglobljenega študija. »Pri klasični predstavi veliko poveš s telesom, tišino, z masko, pri tej se posvetimo le tekstu. Vendar jo je bilo prijetno delati. Kdaj pa so mo nazadnje postavljali antiko?« se je vprašala Judita Zidar ali Antigona in se spomnila svojih začetkov v kranjskem gledališču. »Takrat so slepi prišli pred predstavo in pretipali oder. Med njo so tisti, ki so videli slabo, tistim, ki so bili slepi, razlagali, kaj se dogaja na odru. Bili so zares hvaležno občinstvo.«

Tokrat ni bilo kaj veliko razložiti, razen tega, da so bili igralci oblečeni v svoja vsakdanja oblačila in jim je režiserka prepovedala le, da bi na oder prinesli svoje skodelice. Morda bi slabovidni slepim razložili še, da so igralci med govorom živahno gestikulirali. Eni bolj in drugi manj, zato so tudi obiskovalci vloge doživljali različno živeto. »Eni deli

Page: 22

Reach: 130000

Country: SLOVENIA

Size: 1628 cm2

2 / 4

so bili veliko bolj napeti kot drugi. Sinov prepir z očetom, na primer. Tega sem si lahko predstavljala veliko bolje kakor na primer stranske like, ki niso bili tako izraziti. Veliko je bilo odvisno od glasu,« je razmišljala dijakinja Katja Gornik.

Boj proti posledicam preteklosti

Glas Borisa Kerca je bil zelo globok. Baronu ni bil všeč, pa je, ko se je kot Hajmon upiral očetu, nevarno renčal. »Dramaturško je bilo to ravno na pravem mestu z ravno pravo mero,« se je pozneje smejala Ira Ratej, ki je igro skrajšala, da je trajala manj kot uro, in z njo napovedala cikel Velike igre sveta, v okviru katerega bodo vsak mesec uprizorili novo predstavo. Ponovitve in gostovanja po Sloveniji bodo odvisna od zanimanja zanje. »Predstave delamo z mislijo na slepe in slabovidne, vendar se morajo potruditi tudi oni in priti. Če se bodo odzvali, bo to rastle in uspevalo, če ne, bo čez kakšno leto zamrlo,« je bila nekoliko zaskrbljena nad odzivom. Bil je skromen, a Tomaža Wrabra to ni presenetilo: »Dolga leta so nas učili, da kultura ni za nas. Glasba ja, druga kultura ne. Tudi gledališče ne. Zato naj ne

obupajo, če bodo šli po Sloveniji in ne bo masovnega odziva. Ljudi je treba ponovno prebuditi in jim povrniti občutek za gledališče. In to je mogoče doseči.« Všeč mu je izbor klasičnih tekstov, ker je teh v njihovi knjižnici, ustanovljeni leta 1918, manj, in to, da so bralne predstave namenjene tudi mladim. Tako se bodo imeli možnost »spontano srečevati s slepimi in spoznati, da je slepota manj usodna, kakor se zdi na prvi pogled«. Kako velik je strah pred njo, je pokazala tuja raziskava, v kateri je kar tretjina vprašanih odgovorila, da se najbolj boji slepote, medtem ko se je ena tretjina najbolj bala raka in ostali česa drugega.

Z mešanjem občinstva pa se bodo rušili tudi predsodki in se bo odpravljala nevednost, zaradi katere »ljude ne vedo, kako pristopiti k slepemu in težavo uredijo kar s čustveno distanco. Družba pa je mešanica najrazličnejših posameznikov z najrazličnejšimi težavami. Vsak ima kakšno, naša je pač šlepota,« je razmišljal Tomaž Wraber in opozoril, da bi, če bi bile predstave namenjene le slepim in slabovidnim, to lahko postala le še ena oblika segregacije. Vživeto bi namreč lahko spremljali tudi klasično predstavo, če bi imeli na

voljo avdiodeskripcijo ali zvočni opis slike in dogajanja. Pred predstavo bi le dobili slušalke in bi jim tretji glas pojasnjeval, kaj se dogaja na odru, ko ni besedila, opisoval akcije, ko so dejanja pomembnejša od besed, kako je kdo oblečen, kaj je neki igralec opazil, ko molče nekam strmi To zdaj najbolj pogrešajo, ne le v gledališču, temveč tudi ob gledanju televizije, pri kateri bi težavo lahko odpravili z vklopom funkcije avdiodeskripcija. Ira Ratej je nekaj podobnega videla v tujih gledališčih in je bila navdušena, za zdaj pa lahko vzdušje, s katerim se ne more kosati nobena na DVD posneta igra, pričara na svoj način in gledalce povabi, naj ga soustvarjajo skupaj z igralci.

INFO

Nova predstava iz cikla bralnih predstav bo *Mandragola* v sredo, 20. februarja.

Glas Borisa Kerca je bil zelo globok. Baronu ni bil všeč, pa je, ko se je igralec kot Hajmon upiral očetu, nevarno renčal.

Na odru so bili igralci sproščeni, v svojih vsakdanjih oblačilih.

Page: 22

Reach: 130000

Country: SLOVENIA

Size: 1628 cm2

3 / 4

Baron, ki je spremljal Sabino, je aktivno sodeloval v predstavi.

Page: 22

Reach: 130000

Country: SLOVENIA

Size: 1628 cm2

4 / 4

Antigona za igralce ni bila zahtevna, a so jo pripravili z veseljem.

Kralj Kreon in Antigona, Boris Ostan in Judita Zidar